

WABANK

IVETA
ZAŤOVIČOVÁ

**Lux
Libris**

VABANK

IVETA ZAŤOVIČOVÁ

Copyright © Iveta Zaťovičová, 2020

Cover design © Jana Bibová, 2020

Cover photo © Mária Streicherová

Lux libris, s. r. o., Begova 11, Lučenec

e-mail: vydavatelstvo@luxlibris.sk

Iveta Zaťovičová: Vabank

Zodpovedný redaktor: Monika Bajlová

Sadzba: Jana Bibová

Tlač: Alfa print, s. r. o., Martin

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-973677-1-8

Lux libris illustra nos

SLAMENÝ VDOVEC

Mal rád tieto sobotňajšie nezáväzné a nezávislé dopoludnia. On nezáväzne čítal noviny a ona nezávisle od neho a jeho čítania varila. Čítal takmer odjakživa, ako päťročný najradšej čiernu kroniku, dodnes si to pamätá, ale keby si nepamätal, pripomenula by mu to matka, ktorá bola na jeho skorý pozitívny prístup k tlačenejmu písmu patrične hrdá. Ale on si to pamätá a matka tu nie je. Zato čiernu kroniku si v novinách číta dodnes, hoci nie nevyhnutne ako prvú, lebo po Nežnej začalo byť v novinách zaujímavé všetko. Politika, rastúca – v poslednej dobe však skôr upadajúca – ekonomika, Mečiar, plánovaná privatizácia, pád Mečiara. Pád Mečiara bol (okrem samotnej revolúcie) úplne najzaujímavejší, aj keď bolo jasné, že ide o pád dočasný. Tak to vnímal podstatná časť obyvateľstva, ktorá v onú dočasnú dúfala, a tak to vnímal i samotný Mečiar, ktorý si bol tou dočasnou vlastne istý.

Politické udalosti posledných jarných týždňov Jaro sledoval tak, ako keby ho za to platili. Pravdou však ostávalo, že ho neplatili za nič. Na tých nezáväzných a nezávislých sobotňajších dopoludniach bolo zlé iba to, že reč sa môže zvrtnúť na peniaze – že je nezamestnaný, a to

sa na otca, s historicky determinovaným štatútom živi-
teľa rodiny, nepatrí.

Dolistoval noviny takmer do dvoch tretín, keď mu do
očí udrela veľká reklama banky, na celú polstranu. – Dita!
Pozri, čo som našiel! Terezina banka u nás otvorí po-
bočku!

Dita prestala krájať cibuľu a vypla horák, ktorý len
pred chvíľou zapálila.

– Tá, v ktorej robí Tereza? Ukáž! – podišla bližšie
a nahlas čítala: – ... hľadá pracovníkov na pozíciu po-
kladník/teller... do 35 rokov... dynamický kolektív, fle-
xibilná... ovláda aspoň jeden cudzí jazyk... zaškolenie
v Bratislave... s nástupom od 1. júla 1994...

– Prihlásim sa tam. Konečne niečo poriadne! – vy-
hlásil Jaro.

– Nie, nie ty sa prihlásiš, ja sa prihlásim! – povedala
Dita a vystrela sa. – Mňa zoberú určite.

V kuchyni nastalo na malú, úplne maličkú chvíľu ti-
cho. Z noža v Ditinej ruke spadla kocka cibule.

– Nedívaj sa na mňa tak, Jaro. S mojím učiteľským
platom to už ďalej neutiahneme. Ak pôjdeš ty, nie je ani
päťdesiatpercentná šanca, že ťa vyberú, ale keď si po-
zrú môj životopis... A potom si naozaj pomôžeme.

Zrazu sa mu nechcelo čítať. Poskladal noviny a vstal.
Pocit nezávislosti a nezáväznosti práve vyprchal. Tak
ako mnohokrát predtým, rozplynul sa pod vplyvom
Ditinho zápalistého prejavu a následne v oblaku výpa-
rov z dusiaceho sa mäsa. Z detskej izby sa ozval hluk.

– Idem pozrieť, čo tam tie deti stvárajú.

Dita mala pravdu. Teda svoju pravdu, s ktorou sa za osem rokov ich spoločného života čím ďalej, tým viac stotožňoval. Občas sa mu podarilo spod pokrývky spoločného manželského názoru ujsť, ale čoraz menej mu to prekážalo. Niekedy sa zdalo, že mu to už neprekáža vôbec. Takisto ako mesto, do ktorého sa prisťahoval len na dobu určitú, kvôli Dite, a v ktorom – o tom bol prvých päť rokov skalopevne presvedčený – nič nebolo. Nedalo sa tu nič robiť ani nikam ísť. Pred svadbou si myslel, že táto provincia dvestopäťdesiat kilometrov od Bratislavy bude len ich dočasným prístavom, ale potom sa narodil Adam a Jaro pochopil, že žiť sa dá aj tu. A keď sa Adam pustil do čítania ako päťročný, Jara zaliala skutočná otcovská hrdosť, že jeho láska k písmenkám je dedičná.

Práve vtedy pribudol do rodiny aj Maroš. Jarova mladá rodina nadobudla ešte inakší rozmer, akýsi širší a vyšší zároveň, keby existovalo slovo úplniť, tak by povedal, že ich rodina úplnela a jeho úplne celého naplnila. Zrazu mu nechýbali divadlá, literárne kaviarne ani kaviarenské literáti, na tých priam zanevrel. Všetky jeho doterajšie pocity nešťastia, prázdna a neistoty zrazu zmizli, a ani mu nebolo ľúto, že so sebou vzali aj predchádzajúce nástojčivé nutkanie písať básne. Strhli ho ako voda, ktorá sa privalí na jar a niečo z toho potoka, v tomto prípade potoka citov a vnútorných pnutí, už navždy zmizne. Jeho doterajšie literárne pokusy sa pretavili do útržkov akéhosi nekonečného príbehu, v ktorom sa po dlhšom intervale nepísania strácal, znova sa musel vracieť k začiatku textu, opäť ho celý upravil a z pôvodného príbehu ostalo len torzo, z ktorého sálala roz-

pačitosť. Časom písal už len vtedy, keď bol pocit vyjadriť svoje myšlienky prisilný, až kým nedospel k názoru, že všetko je zbytočné. Aj tak mu nikto knihu nevydá a radšej bude čítať to, čo pred ním napísali už iní a dobre. Dospel do fázy, v ktorej mu čítanie plnohodnotne nahradilo všetky vlastné pokusy o literárnu tvorbu. Kdesi v hĺbke duše však cítil, že raz to dá, nahádže tie hryzúce myšlienky ako zemiaky do svokrovej jamy. Pardon, aby to nevyznelo zle: ako zemiaky do jamiek, ktoré vždy zjari pomáhal svokrovi vykopať.

So svokrovcami vychádzal dobre, v podstate si lepších ani nevedel predstaviť. Opačne to celkom neplatilo, napriek tomu možno povedať, že sa vzájomne mali radi. Jaro mal rád predovšetkým svokrovo víno a svokrine obedy. Tiež mal rád ich kladné odpovede na pravidelné otázky, či by dnes mohol vyzdvihnúť deti aj neskôr. Nemal rád svokrove otázky ohľadom svojho zamestnania a splatenia dlhu za auto. Nemal ich rád, lebo na ne nevedel odpovedať. Iste, keby bol vedel, že príde o prácu, tak si nekúpi auto. Nepožičal by si naň peniaze, a už vôbec nie v dolároch, keby vedel, že kurz dolára medzitým stúpne na dvojnásobok. Zrazu má vrátiť tridsaťtisíc korún. Z čoho? Na to nevedel odpovedať nielen svokrovi, ale ani sebe. Možno z desiatich výplat, ale to by musel byť zamestnaný. V momentoch, keď mu svokor kládol otázky tohto druhu, nemal rád ani jeho.

Konkurz do „Terezinej banky“, ako si pre seba nazvali banku, v ktorej pracovala Ditina kamarátka Tereza, sa mal konať piateho apríla.

– Piateho? – zopakovala Dita, keď jej Jaro pripomenul dátum konania. – Vieš, čo bolo piateho apríla?

– Zrejme všeličo, – odvetil.

– Adam. Toho sme urobili práve piateho.

Zasmial sa, ba trochu aj zahanbil, na čo tá Dita hneď nemyslí. Mohli ste jej povedať akýkoľvek dátum, na každý zareagovala. Vždy poznala aspoň jedného človeka, ktorý sa v ten deň narodil, v tomto prípade priamo počal. Predstavil si, že jedného dňa si Dita bude pamätať aj konkrétnu hodinu. O sedemnástej? Myslíte deviateho novembra o sedemnástej hodine? Jasné, vtedy spadla veža z lábskeho kostola.

Nespadla, ale čo keby.

Z konkurzu sa Dita vrátila nadšená. Hneď vedela, že ju aj prijali.

– Keď sa konkurz skončil, pani Piliarová, nejaká riaditeľka odboru, prišla ku mne, nech ešte zostanem, že sa chce so mnou pohovárať. Že som na nich zapôsobila a určite môžem počítať minimálne s funkciou supervízora.

– Minimálne? A aká iná funkcia by tam ešte mohla byť? – spýtal sa Jaro.

– Vlastne žiadna, lebo potom je len riaditeľ, a toho už majú.

– Takže tebe to takto hneď povedali?

– No práve. Zavolali si nás do takej veľkej sály a všetci sme sa mali predstaviť v cudzom jazyku. A potom...

Jaro bol zrazu rád, že na konkurz nešiel on. Teraz mu vlastne odľahlo.

– Predstavili sme sa a potom nám dávali všelijaké otázky, na ktoré odpovedali len tí, ktorí chceli. Zdalo sa mi, že jeden z tej komisie sleduje aj to, ako sa pritom správame, ako reagujeme, kto je viac aktívny, kto menej...

– A ty si bola aktívna, – zasmial sa Jaro.

– Jasné, – zasmiala sa. – A keď sa konkurz skončil, mala som určiť, koho z tých ľudí by som si vybrala do tímu. Začala som jednou Laurou, lebo tá sa mi páčila najviac, dobre hovorila po nemecky a vyzerala inteligentne, potom tá riaditeľka odboru sama navrhla dvoch mladých, nejakú Sašku a Borisa, a ešte Táňu, ktorá už predtým pracovala v banke. Dobré, hovorím tej Piliarovej, aspoň niekto bude vedieť, čo je banka. A ona na to, nebojte sa, aj vy budete. No a potom som ešte jednu navrhla ja, Slávku. Vyzerala taká pohodová a mala príjemný hlas. To je vlastne aj všetko, lebo na začiatku nás tam má byť len sedem.

– Sedem?

– Siedmy je riaditeľ.

– Aha. Som rád, že sa to podarilo, si naozaj šikovná, – povedal Jaro a vstal. Zdalo sa mu neprihodné sedieť, keď je jeho žena taká úspešná.

– Jarko, len ešte jedna vec... Prvého júla máme nastúpiť na šesťtýždňové školenie do Bratislavy.

– Šesť týždňov? – dlho neváhal. – No čo už! Som doma, o deti sa postarám. Deti si to ani neuvedomia, budú u starkej a tá im bude vyvárať a vypekať...

Povedal to nerád, hoci to bola pravda. Ale aspoň sa sám cítil trochu ako hrdina.

Ešte skôr, než Dita odcestovala, si aj Jaro našiel prácu. Bolo to opäť prostredníctvom inzerátu v novinách, z čoho vyplýva, že noviny sa, aspoň v tom čase, naozaj oplatilo čítať. Nielen preto, že politický život v spoločnosti bol mimoriadne turbulentný – strany vznikali a zanikali, Mečiar bol raz žiaduci a potom, či dokonca zároveň, nežiaduci a prezident ho odvolal z postu predsedu vlády – ale každý zrazu potreboval vedieť, na čom je. Už nič nebolo isté a nič neplatilo naveky a nikdy inak. Ani len tí Rusi.

Ľudia, ktorí prišli o zamestnanie, medzi nimi aj Jaro, sledovali, či ponuka práce na nich nezakričí z dennej tlače. Na Jara zakričala. V júli sa stal vedúcim manažérom okresnej pobočky jednej demokratickej strany.

Dita sa ozývala každý deň, niekedy priamo z banky, večer z telefónnej búdky. Cez telefón pôsobila vždy veselo, s nadšením rozprávala o udalostiach jednotlivých dní. Jaro sa nevedel adekvátne vyjadriť, čo ho dosť trápilo, lebo vedel, že Dita potrebuje adekvátne vyjadrenie.

– Vieš, a dnes prišiel na personálne aj pán Ličko, lebo sa rozkríklo, že v tom gauči, čo nám dovezli do bytu od jednej panej z personálneho, boli blchy. Ja neviem, veď s tým nemuseli zaťažovať priamo generálneho, ja som na personálnom len povedala, že dve naše ženy spia na zemi, lebo v tom gauči sú blchy, a vedúca mi nechcela veriť – hlavne to o tých blchách – ale ani to, že spia na zemi. Generál povedal, že takto si to nepredstavuje a že do konca mesiaca musíme mať nové ubytovanie. Takže sa budeme zase sťahovať. Ale to hlavné, čo

som ti chcela povedať, je, že tu máme ostať do konca októbra...

– Do konca októbra? Ved' to školenie malo byť šesť-týždňové, čo tam budete robiť, preboha?

– Dobre si povedal, robiť. Porozhadzujú nás po filiálkach a normálne budeme pracovať, vraj aspoň získame prax. Slávka spustila nárek, že ona má doma dve malé deti, a čo si teraz bez nej počnú. Táňa zareagovala, že ona má tri, z toho jedno také ako náš Maroš, a neplače. Ale jedno jej to tiež nebolo, neboj sa.

– Do októbra, bože... A prečo vlastne? To nevedeli povedať hneď? Ved' vy ste matky s deťmi!

– Lebo práce na našej pobočke vraj meškajú a otvorenie sa posúva až na november. – Ditin hlas znel zrazu o niečo smutnejšie.

– Vykývali s vami riadne...

– Vykývali... Ale tá na personálnom povedala, že teraz máme vydržať, a keď sa vrátíme domov, potom budeme kráľovné.

– Kráľovné! – povedal Jaro, pričom sa neubránil posmešnému tónu. – Matky kráľovné, ale bez detí.

– Vtedy už kráľovné s deťmi. Tak to už len vydržme, môj kráľu...

Môj kráľu nebolo oslovenie, ktorým by Dita svojho muža bežne častovala, a Jarovi to zalichotilo. Ale vydržať ešte ďalšie dva mesiace iba s deťmi a svokrovcami si vyžadovalo prvotriednu trpezlivosť, a popravde, nevedel si predstaviť, či ju má. Navyše, znamenalo to aj vydržať so sebou samým.

Niekedy mu Dita do telefónu rozprávala banálne veci, drobnosti, ktoré sa jej zdali v danom momente zaujímavé. A možno nezdali, možno ho len chcela zabaviť a on sa potom tváril, že sú dôležité, niekedy ju dokonca sám povzbudzoval k tomu, nech ich rozvíja. Veľmi mu chýbala, tak nech rozpráva, o čom chce, keď to chce.

– Každú prestávku len utekáme do kuchynky a nalievame sa kávou. Je veľmi dobrá a máme ju zadarmo. Vraj neškodí, lebo je filtrovaná, ale večer sme celí roztrasení, čo ju toľko drúfame do seba. Značka je Meinl a kávovar Braun. Potom si aj my kúpime takú kávu a taký kávovar, dobre? Idú doň také papierové filtre...

Vedel, aké filtre idú do takého kávovaru, aj ako taká káva chutí (oveľa menej ako káva z koťogó, v ktorom si varia kávu doma), ale nechal ju, nech rozpráva.

V septembri začala Dita v telefonátoch spomínať budúceho riaditeľa.

– Predstav si, nedávno sa školiteľky spýtal, čo by sa stalo, keby si zamestnanec požičal z pokladne peniaze a zanesol by ich do stávkovej kancelárie. To hádam nemyslíte vážne, povedala mu školiteľka, to je absolútne neprípustné! No a odvtedy sa Táňa bojí, že keď už budeme na svojej pobočke, riaditeľ si aj z jej pokladne môže vziať peniaze. Na stávkovanie.

– Podľa mňa sa to opýtal len hypoteticky, – povedal Jaro.

– Ved' aj ja si myslím, že hypoteticky. Ale tú školiteľku riadne podráždil. Aj ona začala mať obavy, či vybrali toho správneho.

– A ty? Ako to vidíš?

– Čo ja viem... Mne je to jedno. Ja si cez prestávky čítam noviny alebo ti telefonujem. Nezaujímam sa o riaditeľa. Ani podľa mňa to nemyslel vážne, asi sa to spýtal iba tak. Veď hádam nie je hlúpy.

– Problém je v tom, že on ako budúci riaditeľ by sa na také veci vôbec nemal pýtať ani zo žartu.

– Veď to. Školiteľka ho má v zuboch. Na prednášky chodí vždy neskoro, na jednej dokonca zaspal. Keď sa zobudil, povedal jej, aby to ešte zopakovala, lebo sa tomu nedá rozumieť. Nato sa nás školiteľka spýtala, či tomu naozaj nerozumieme, lenže my ostatní sme rozumeli. A on sa potom sťažoval vedeniu, že školiteľka nevie dobre vysvetľovať, a že keď odtiaľto odídeme, nebudeme dostatočne pripravení.

– To sa teda vyfarbil...

– To hej... A ty ako? Ako sa ti darí v robote? – spýtala sa Dita.

– Kampaň je už v plnom prúde, tiež mám toho dosť. Musím si zohnať asistenta na výpomoc, potrebujem kopírovať materiály, zopínať ich, distribuovať. Ozaj, nemohla by si mi dať kontakt na Alicu?

– Na ktorú Alicu? Moju? Vrankovú?

– Hej. Myslel som na ňu, či by nezobrala to miesto, veď malá má už dva roky. Možno by rada nastúpila do práce.

Dita rýchlo nadiktovala číslo, v pozadí bolo počuť, ako ju niekto súri, aby skončila. Čas určený pre rodinné záležitosti práve vypršal.

Keď volala večer, cítil, že jej je smutno. No nebol to ten zlý, zničujúci smútok, akým trpela vlni na jeseň, keď prišiel o prácu a nemali zaplatený nájom. A potom ani nájom za ďalší mesiac. A ďalší. Dita začala trpieť bolesťami hlavy, ktoré prechádzali do bodavej bolesti v oblasti uší. Na liekoch vydržala len dopoludnia, a keď odučila hodiny, užila ďalšie a ľahla si. V spánku necítila bolesť. Po mesiaci vyhľadala lekára a ten potvrdil, že ide o psychosomatickú záležitosť.

Pripisoval si to za vinu. Jeho žena totiž nevyrástla v rodine, v ktorej by sa niekedy niečo včas nezaplatilo alebo by nebolo čo jesť. Nezniesla pohľad na to, ako berie tašku s knihami, aby ich v antikvariáte predal a získal aspoň toľko, čo bude na jedlo. Pripadal si ako úbožiak, lebo vedel, že v Ditiných očiach tak aj vyzerá. Teraz sa však všetko obráti na dobré – Dita bude mať hodnotnú prácu a on minimálne na niekoľko mesiacov tiež. Potom sa uvidí. Ak voľby vyhrá Mečiar, uvidí sa len to, že opäť si môže hľadať prácu. Ale možno nie, možno Demokratická únia získa dostatok hlasov a okresné zastúpenia si ponechá.

Teraz si Dita nestážovala, že by ju niečo bolelo. Ale odlúčenie od rodiny znášala ťažko. Duša matky odlúčenie neschvaľovala. Snažil sa celkovú situáciu zľahčovať, rozprával jej, ako je deťom u starkej dobre, ako si ich každý večer odvedie domov a potom sa napapajú. Ako mu pomáhajú s prípravou jedla a, áno, samy si poriadia izbu. No, nie celkom samy, ale takmer, veď on pri tom „riadení“ na ne dozerá. Dita sa po takom rozhovore vždy upokojila a on nechcel nič iné, len to – aby bola spokojná a aby sa vrátila čo najskôr domov.

V skutočnosti nechodil k svokrovcom vyzdvihnúť deti včas, lebo sa mu nechcelo. Radšej sedel v kancelárii, vybavoval a telefonoval. Niekedy si s Alicou zašli na pivo.

Alica sa mu páčila už vtedy, keď bola Ditinou kolegyňou, ale teraz sa mu páčila ešte viac. Zdala sa mu taká príťažlivá, že okrem každodenného komplimentu utrúsil občas aj inú, akúsi „mimomanželskú“ narážku, hoci vedel, že ostane bez odozvy. Večer často kričal na deti – aby sa poriadne umyli, aby si odpratali neporiadok na zemi, aby už konečne išli spať... Ale Dite nebude rozprávať, že aj on má toho dosť. To by sa rovno pobrala domov a už by sa tam nikdy nevrátila a rodina by ostala v rovnakom srabe ako doteraz.

Raz, keď pricestovala z Bratislavy až v sobotu, a nie v piatok v noci, čakal ju na zastávke spolu s Maroškom.

– Pozri, Maroško, kto ti tam ide?

Malý sa rozbehol k Dite a tá ho zdvihla do náručia. – Maroško, ty už nemáš plienočku? No ty si veľký chlapček! Ty si normálne jeden riadny chlap!

Jaro stál bokom a usmieval sa. Dita s vďakou pozrela na neho so slzami na krajíčku.

Obaja vedeli, že je to jeho zásluha, že malý už nenoší plienky.

Ditino šťastie vydržalo až domov, i tam žiarila, ako keby ju čakal s kyticou ruží a slávnostným obedom, hoci spravil iba hlúpy granadír s kyslou uhorkou. Dokonca mu ani nevytkla, že ešte stále majú splatiť dva nájmy.

Začiatkom septembra prišla Dita domov s výnimočnou správou – bude tlmočiť na medzinárodnom fóre. Fórum sa konalo na podporu demokratických volieb na Slovensku a bolo určené okresným zástupcom parlamentných strán.

Za tri dni si mala zarobiť dvanásťtisíc korún. Takmer ako za dva a pol mesiaca na svojom novom pracovisku.

– Strašne veľa. A myslíš, že to zvládneš? – spýtal sa Jaro.

– Pripravím sa. Naštudujem si všetko o politických kampaniach, o stranách a o voľbách, budem sledovať správy, čítať noviny a všetko si budem súčasne tlmočiť. Inak to nepôjde, veď v tlmočení nemám žiadnu prax. Hlavne aby sme zaplatili tie nájomy. Zaplatíme všetky naraz a potom už len predať to auto...

Jaro Ditiným jazykovým schopnostiam dôveroval, no nebol si celkom istý, či je toto pre ňu. Či to Dita zvládne hlavne psychicky.

– A máme na výber? – spýtala sa.

Na to Jaro neodvetil.

Večer pred konferenciou mu Dita zavolala, ale len na krátko. – O chvíľu máme večeru, teraz sa s tými prednášajúcimi len zoznámime, ale témy sa nebudú dopodrobna rozoberať. Len aby sme videli, kto je kto, a zvykli si na ich prízvuk, lebo každý je z iného konca sveta. – V telefóne pôsobila vzrušene, ale bolo to aj pochopiteľné. Neznepokojoval sa, keď už v ten večer nezavolala.

Ozvala sa až na druhý deň okolo polnoci.

– Jarko... Je to strašné. Nič som im nerozumela.

Jaro nedal najavo, že aj sám je vyčerpaný a ospalý.